

KKTC'DE HASTA HAKLARI

Evrensel Hasta Hakları Derneği
Universal Patient Rights Association

Yrd. Doç. Dr. şölen K÷lahçı

UKÜ Hukuk Fak÷ltesi/ Evrensel Hasta Hakları Derneği

- Hasta hakları, sağlık hizmetine ihtiyaç duyan bireylerin sırf insan olmaları nedeniyle sahip oldukları haklardır.
- Hastalar başvurdukları, önleyici- koruyucu, tedavi veya rehabilite edici her türlü müdahaleye karşı bu haklara sahiptirler.

YASAL DAYANAK

1. KKTC Anayasası
2. Kamu Sağlık Çalışanları Yasası
3. Kıbrıs Türk Tabipler Birliği Yasası
4. Temel Sağlık Hizmetleri Yasası
5. Kıbrıs Türk Tabipler Birliği Tıp Ahlak Tüzüğü
6. Kıbrıs Türk Tabipler Birliği Disiplin Suçları Soruşturma ve Yargılama Tüzüğü

KKTC Anayasası m. 45:

“Devlet, herkesin beden ve ruh sağlığı içinde yaşıyabilmesini ve tıbbi bakım görmesini sağlamakla ödevlidir”.

6/2009 sayılı Kamu Sağlık alışanları Yasası m.1:

“Bu Yasanın amacı, kişilerin sağlık açısından sigortalanmasını zorunlu kılan genel sağlık sigortası sisteminin oluşturulmasına da zemin hazırlayacak şekilde sağlık işleriyle görevli Bakanlık ve Bakanlığa bağlı sağlık kurum ve kuruluşlarının yürütmekle yükümlü olduğu sağlık hizmetlerinin gerektirdiği asıl ve sürekli görevlerde çalışan kamu sağlık çalışanlarının hizmet koşullarını, niteliklerini, dev, yetki ve sorumluluklarını, aylık, ücret ve ödeneklerini, güvencelerini, atanmalarını, onaylanmalarını, sürekli veya emeklilik hakkı veren kadrolara yerleştirilmelerini, terfilerini (yükselmelerini), yer değiştirmelerini, emekliye sevklerini, disiplin işlemlerini ve öteki özlük işlemlerini düzenlemektir”.

Kıbrıs Türk Tıp Meslek Ahlak Tüzüğüne madde 3:

“13/1976 sayılı Kıbrıs Türk Tabipleri Birliği Yasası uyarınca Kıbrıs Türk Tabipleri Birliğine üye olup, KKTC Kamu kuruluşlarında özel hastane, özel klinik veya serbest muayenehanelerde çalışan hekimler meslek uygulamalarında bu Tüzük’te saptanan tıp meslek ahlak kuralları ve ilkelerine uymak zorundadır.”

Yürürlükteki mevzuatta yer alan hasta hakları:

1. Eşit erişim hakkı
2. Hastanın uygun sağlık hizmeti ve tedavi alım hakkı
3. Kendisine ilişkin olarak bilgi isteme hakkı
4. Sağlık hizmetlerine ilişkin bilgi isteme hakkı
5. Tıbbî müdahalede hastanın rızası olmaksızın tıbbî işleme tabi tutulmama hakkı
6. Mahremiyete saygı gösterilmesi
7. Bilgilerin gizli tutulması hakkı
8. Şikayet ve dava hakkı

1. Eşit Erişim Hakkı

Bir insan hakkı olarak sağlık hakkı, ulaşılabilirlik en yüksek sağlık hizmeti standartlarına ulaşabilme hakkını kapsar. Bu kapsamda, sağlık hizmetinin sunumu sırasında ayrımcılığa uğramama, sağlık hizmetleri hakkında bilgi edinme, eğitim, yaşama ve güvenlik gibi temel unsurların varlığı gerekmektedir. **Sağlık hizmetlerinin erişilebilirliği fiziksel olarak ulaşılabilirlik, ekonomik olarak karşılanabilirlik, bilgiye ulaşılabilirlik ve ayrımcılık yapılmaması unsurlarından oluşmaktadır.** Bu nedenle, sağlık hizmetine ihtiyaç duyan birey hiçbir engelle karşılaşmadan sağlık hizmetine ihtiyacı olduğu anda, eşit, kaliteli, ücretsiz bir sağlık hizmeti alabilmelidir.

- Sağlık kurumlarının organizasyonu ile ilgili olarak düzenlemeler getiren 57-89 sayılı Temel Sağlık Hizmetleri Yasası'na göre halkın sağlık hizmetlerinden daha verimli bir şekilde yararlanmasını sağlamak amacıyla sağlık kurumları sağlık odası, sağlık evi, sağlık merkezi ve genel hastane olarak yapılandırılmıştır. Yasaya göre, her köyde bir tane sağlık odası kurulur (m. 8).

- Sağlık evi, sağlık merkezleri bölgelerinde (şehir tipi sağlık merkezleri hariç) haberleşme ve ulaşım olanakları göz önünde bulundurularak her 2,000-3,000 nüfuslu köy grubunu kapsayan sağlık evi bölgeleri oluşturulur ve oluşturulan her sağlık evi bölgesinde sağlık hizmetlerini yürütmek üzere kurulur (m. 7/1).
- Yasaya göre, sağlık merkezi, KKTC sınırları içerisinde, haberleşme ve ulaşım olanakları gözönünde bulundurulmak üzere, şehir bölgelerinde en çok 25,000 nüfus, kırsal bölgelerde ise en çok 10,000 nüfus için bir sağlık merkezi bölgesi oluşturulur ve oluşturulan her sağlık merkezi bölgesinde sağlık hizmetlerini yürütmek üzere kurulur (m. 6/1).

- Özel sağlık kurum ve kuruluşları ise 32/1998 sayılı Özel Hastane ve Özel Klinik, Özel Dispanser ve Özel Muayeneler (Denetim) Yasası çerçevesinde Sağlık Bakanlığının gözetim ve denetimi altında kurulmaktadır. Özel sağlık kurum ve kuruluşlarında verilen sağlık hizmetleri ile sağlık personeli ve fiziki yeterlilik gibi kurumlar içerisinde Sağlık Bakanlığının bir temsilcisinin de bulunduğu Özel Sağlık Hizmetleri Kurulu tarafından denetlenmektedir (m. 14). Bu denetime ek olarak, en az altı ayda bir olmak üzere Sağlık Bakanlığı tarafından da gerekli denetimler yapılabilir (m. 12 f. 1).

- Fiziksel erişim, sağlık hizmetlerine toplumun tüm kesimlerinin güvenli ve kolay bir şekilde ulaşabilmesini gerektirir. KKTC’de özellikle kamu sağlık hizmetlerinin sunumunda fiziksel erişim sağlanmamaktadır. Kamu sağlık hizmetlerinin genellikle merkezi yerlerde örgütlenmiş olması bunun en büyük sebeplerinden biridir. Öte yandan, erişilebilen kamu sağlık kurum ve kuruluşlarının park yeri gibi sorunlarının olması erişim hakkını kullanılmasını engellemektedir. Özel sağlık hizmetleri ise kamu sağlık hizmetlerine kıyasen daha elverişli fiziksel erişime elverişlidir. Özel sağlık kurum ve kuruluşlarının geniş bir alana yayılmış olması fiziksel olarak elverişliliği sağlamaktadır. Hastalar bu kurumlara ulaşım konusunda sıkıntı yaşamamaktadırlar.

- **Ekonomik erişim:** Sağlık hizmetlerinin tüm bireylerin karşılayabileceği şekilde organize edilmesi gerekmektedir. Bireylerin, gerek kamu sağlık hizmetlerinden gerekse özel sağlık hizmetlerinden yararlanmaları sağlanmalıdır. Ancak, KKTC'nin mevcut sağlık sistemi içinde ekonomik erişim hakkının sağlanamadığı görülmektedir. Kamu sağlık hizmetlerinden halkın tüm kesimleri yararlanabilmesine rağmen özel sağlık hizmetleri bakımından bu durum sağlanamamaktadır.

- Sağlıkla ilgili konularda bilgi ve fikir isteme, bilgi alma ve bilgi verme hakları ise bilgiye erişim olarak adlandırılmaktadır. Bilgiye erişim hakkı hem sağlık hizmetleri hakkında bilgi isteme hakkı hem de hastanın kendi durumu ile ilgili bilgi isteme hakkını kapsamaktadır. Sağlık hizmetlerine ilişkin olarak bilgi isteme hakkı, başvurulacak sağlık kurumunun olanakları ile sunulan sağlık hizmetlerini de kapsamaktadır. Hastanın kendisine ilişkin bilgi isteme hakkı ise hastanın genel durumu, kendisine uygulanacak tedavi yöntemi, tedavinin yan etkilerini içermelidir.

- Tüm bireylerin hiçbir ayrımcılığa uğramadan sağlık hizmetlerinden yararlanması sağlanmalıdır. Buna göre, bireyler arasında ırk, cinsiyet vs. gibi nedenlere bağlı olarak hiçbir ayırım yapılmadan hem hukuksal hem de fiziksel açıdan sağlık hizmetlerine erişim sağlanmalıdır. Ayrımcılığa uğramama hakkı, AIDS gibi bulaşıcı bir hastalık nedeniyle tedavi gören hastaların da sağlık hizmetlerinden eşit olarak yararlanmasını gerektirir.

2. Hastanın Uygun Sağlık Hizmeti ve Tedavi Alım Hakkı

Sağlık hizmetinden yararlanmak isteyen hasta, tıbbî durumuna uygun sağlık hizmeti ve tedavi alım hakkına sahiptir. Buna göre, “bireylerin hastalıktan korunmaları için uygun hizmet ve tedavi almaları sağlanır...” (m. 5 f. 7). Yasada, hastanın uygun sağlık hizmeti ve tedavi alım hakkının kapsamı belirlenmemiştir. Böyle bir hakkın, modern tıbbın, bilgi ve teknolojinin gereklerine uygun olarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

3. Sağlık Hizmetlerine İlişkin Bilgi İsteme Hakkı

Kamu Sağlık Çalışaları Yasası, sağlık hizmetinden yararlanmak isteyen hastanın mevcut sağlık hizmetleriyle sağlık hizmetlerinden nasıl yararlanabileceği konusunda bilgi verilmesi gerektiğini düzenlemektedir. Buna göre, “...bireylere... mevcut sağlık hizmetleri ve onlardan nasıl yararlandırılacağı konusunda gerekli bilgiler verilir” (m. 5 f. 7). Yasada yapılan düzenlemeyle, hastaların sağlık hizmetine ilişkin bilgi isteme hakları olduğu kabul edilmektedir.

4. Kendisine İlişkin Olarak (Genel) Bilgi İsteme Hakkı

Hasta, sağlık durumunu kendisine uygulanacak tıbbî işlemleri, bunların yararları ve olası sakıncaları, alternatif tıbbî müdahale usulleri, tedavinin kabul edilmemesi halinde ortaya çıkabilecek muhtemel sonuçları ile hastalığın seyri ve sonuçları konusunda bilgi isteme hakkına sahiptir . Yasa bu durumu şöyle düzenlemektedir: “Hastalar, sağlık durumları, kendilerine uygulanacak tıbbî işlemler, bunların yararları ve tıbbî sakıncaları, alternatif tıbbî müdahale yöntemleri, tedavinin kabul edilmemesi halinde ortaya çıkabilecek olası sonuçları ve hastalığın seyri ve sonuçları konusunda sözlü veya yazılı olarak bilgilendirilir (m. 5 f. 9)”.

Tıp Meslek Ahlak Tüzüğü de m. 22, hastayı bilgilendirme yükümlülüğü getirmektedir. Buna göre, “Tabibin amacı hastayı tam iyiliğe kavuşturmak (şifa) bu mümkün olmazsa kısmen veya geçici iyileşme ya da ağrılarını azaltmak ya da dindirmektir. Hastaya iyileşme umudu vermek tabibin görevidir. Hastalığın kötüye gitme olasılığı varsa ve hasta sonucu bilmekte ısrar etmiyorsa bunun hastaya söylenmemesi uygundur. Hastanın yaşamının kalan bölümünde önemli düzenlemeler yapma zorunluluğu gereken durumlarda hastanın isteği üzerine tabip durumu hastaya açıkça anlatma yolunu seçer. Hasta tarafından durumun ailesine açıklanması istenilmemiş ya da açıklanacak kişi belirlenmemiş ise, tabip durumu hastaya veya en yakın aile bireyine bildirir. Hastanın durumu hakkında en bilgili kişi olarak hekim, hastayı bilgilendirirken dürüst davranmalı, hastanın güvenini sarsacak her türlü davranıştan uzak durmalıdır”.

Kamu Sağlık alışanları Yasası, “Hekimlerin yapacakları her çeşit işlem için hastanın onayını almaları zorunludur; tıbbî zorunluluklar ve yasalarda belirtilen durumlar dışında, onayı olmaksızın kişinin vücut bütünlüğüne ve diğer kişilik haklarına dokunulamaz (m. 5 f. 7)”.

“Acil durumlar dışında hekim, hastasını veya hasta yakınlarını, hastanın sağlık durumu ve konulan tanı, önerilen tedavi yönteminin türü, başarı şansı ve süresi, tedavi yönteminin hastanın sağlığı için taşıdığı riskler, verilen ilaçların kullanılışı ve olası yan etkileri, hastanın önerilen tedaviyi kabul etmemesi durumunda hastalığın yaratacağı sonuçlar, olası tedavi seçenekleri ve riskleri konularında aydınlatmakla yükümlüdür” (m. 10 f. 3)

Tıp Meslek Ahlak Tüzüğü m. 8’de tedavi özgürlüğü başlığı altında tıbbî müdahalede hastanın rızasıyla ilgili düzenleme yer almaktadır: “Tiptaki gelişmelere uygun olarak teşhis ve tedavide evrensel tıp bilmi tarafından kabul gören bir yöntem olmak kaydıyla hastanın da onayını alma koşuluyla tabip hastasının muayene ve tedavisinde uygun gördüğü yöntemi kullanmakta serbesttir. Tedavi veya teşhis amacıyla uygulanacak ameliyatlarda hastanın onayını almak olanaksızsa yakınının ya da vasisinin yazılı onayı alınabilir. Diğer tedavilerde onay yazılı veya sözlü olabilir”.

5. Mahremiyete Saygı Gösterilmesi ve Bilgilerin Gizli Tutulması Hakkı

Sağlık hizmetinin verilmesi sırasında hastanın mahremiyetine saygı gösterilmesi ve hastanın sağlık durumu, tıbbî durumu, tanısı, tedavisi ve tedavinin sonlandırılması ile kişisel nitelikli tüm bilgilerinin gizli tutulması gerekmektedir . Yasada bu durum açıkça düzenlenmiştir: “Kamu sağlık çalışanları ile hasta arasındaki mesleki ilişkiden doğan bilgiler gizlidir. Hastanın yazılı izni dışında, tıbbî hizmetlerin verilmesi sırasında öğrenilen sırlar ile hastanın kimliği, tıbbî amaçlı olsun veya olmasın toplantı ve yayınlarda açıklanamaz (m. 5 f. 10)”.

Tıp Meslek Ahlak Tüzüğü m.18’de de düzenlenmiştir:
“Sır saklamak temel meslek ahlaki kuralıdır. Hastanın verdiği, bilgileri muayene bulgularını ve tedavi sonuçlarını gizli tutmak tabip ve diğer sağlık meslek gruplarının görevidir”.

İstisnaları:

- Hastanın rızası
- Mahkemelerin bilgi istemesi
- Doktorun tanıklık yapması
- Hasta hakkındaki bilgilerin saklanması'nın üçüncü kişiye zarar vermesi
- Bulaşıcı hastalık

6. Hastanın Hekim Seçme ve Değiştirme Hakkı

- Tıp ve Ahlak Tüzüğü, m. 17 f. 1’de “hasta inandığı ve güvendiğı tabibi seçmekte özgürdür...”

7. Hastanın Dava Hakkı

- Sağlık hizmetinden zarar gören hasta, dilerse şikayet ve bildirim hakkını kullanmadan ya da bu hakkıyla birlikte dava açma hakkını da kullanabilir . Uygulamada “tıbbi sorumluluk ve tazminat davası” olarak adlandırılan bu davayla, uğranılan maddi ve manevi zararların tazmini amaçlanmaktadır.

8. Tazminat Hakkı

Almış olduğu sağlık hizmeti sonucunda zarara uğrayan hastanın maddi ve manevi tazminat talep etme hakkı bulunmaktadır.

HASTA HAKLARI YASA TASARISI

Yasanın amacı m. 3’de belirlenmiştir: “Bu Yasanın amacı, temel insan haklarının ayrılmaz bir parçası olan “Hasta Hakları”nı somut olarak göstermek, sağlık hizmeti sunan kamu ve özel kurum ve kuruluşlardan sağlık hizmeti alanların, Anayasa, uluslararası anlaşmalar ve yasalardan kaynaklanan hasta haklarından, insan onuruna yaraşır bir şekilde yararlanabilmesi, hak ihlallerinden korunabilmesi ve gerektiğinde hukukî korunma yollarını fiilen kullanabilmesini sağlamak ve denetim esaslarını düzenlemektir” şeklinde düzenlenmiştir.

HASTA HAKLARI YASA TASARISINDA DÜZENLENEN HAKLAR

1. Sağlık Hizmetlerinden Adalet ve Hakkaniyete Uygun Olarak Faydalanma Hakkı
2. Tıbbî Gereklere Uygun Teşhis, Tedavi ve Bakım Hakkı
3. Sağlık Kuruluşunu Seçme ve Değiştirme Hakkı
4. Bilgi İsteme Hakkı
5. Kayıtların İncelenmesi ve Düzeltilmesini İsteme Hakkı

6. Öncelik Sırasının Belirlenmesini İsteme Hakkı

7. Tıbbî Özen Gösterilmesi Hakkı

8. Sağlık Durumu İle İlgili Bilgi Alma Hakkı

9. Mahremiyete Saygı Gösterme Hakkı ve Bilgilerin Gizli Tutulması Hakkı

10. Rıza Olmaksızın Tıbbî Muameleye Tâbi Tutulmama, Aydınlatılmış Onam Olmaksızın Tıbbî Muameleye Tabi Tutulmama Hakkı

11. Güvenliğin Sağlanması Hakkı

12. İnsani Değerlere Saygı Gösterilmesi ve Ziyaret Hakkı

13. Hizmetin Sağlık Kurum ve Kuruluşu Dışında Verilmesi Hakkı

14. Refakatçi Bulundurma Hakkı

15. Başvuru, Şikâyetle Bulunma ve Dava Hakkı

16. Tazminat Hakkı

Yrd. Doç. Dr. ŞÖLEN KÜLAHÇI

KKTC SAĞLIK HUKUKU

onikilevha
KURUMSAL YAYINLARI

Emir Ali GÜRLER

KKTC HUKUKU'NDA TIBBİ MÜDAHALENİN HUKUKA UYGUNLUĞU

onikilevha
KURUMSAL YAYINLARI

Beni dinlediğiniz için teşekkür ederim...

Yrd. Doç. Dr. Şölen Külahçı
skulahci@ciu.edu.tr